

DEMOKRACIJA

Med prvim letalskim preletom Atlantskega oceana in mojim poletom okoli sveta, ni bistvenih razlik. Ameriški astronaut Scott Carpenter

Leto XVI. - Štev. 10

Trst - Gorica, 1. junija 1962

Izhaja 1. in 15. v mesecu

Hladna in vroča vojna v Laosu

Združene države so preprečile komunistične osvojevalne načrte - Obramba Tajske, ki je vključena v organizacijo SEATO - Položaj v Laosu in njeni igralci

Azijska fronta hladne vojne poteka po ozemljih, kjer so idejna nasprotstva še nejasno in skoraj prikrito izražena. Prav idejna nasprotstva pa pripravljajo in določajo bližnjo ali daljno fronto hladne vojne.

Komunizem v Laosu ni našel na primer pogojev, da bi se s pomočjo lažnih doktrin polastil oblasti. Po drugi strani pa tuja zahodna miselnost ni mogla odločilno vplivati na miselnost Azijcev. Združene države Amerike, katerim po drugi svetovni vojni pripada vodstvo svobodnega sveta, so polagoma prišle do spoznanja, da je nevtralnost stališče še največ, kar se lahko pričakuje od nerazvitih in zaostalih azijskih držav. To priznanje je prišlo do izraza v poročilu o dunajskem sestanku, ki sta ga imela Kennedy in Hruščev v avstrijski prestolnici preteklo leto.

Po neuspeli ženevski konferenci o Laosu, ki je bila lanskega maja, se je kamboškemu kralju posrečilo pripeljati k skupni zeleni mizi v Zürich vse tri laoske prince, ki so obenem voditelji treh političnih struj. Ti so: Zahodu naklonjeni princ Bun Um, nevtralistični princ Suvana Fuma in komunistični Sufanovong.

Po tradiciji so bila v Laosu tri kraljestva. Vsako je imelo svojo vlogo. Tri sto let je trajala ta razdelitev.

Kralj v Luang Prabangu je zastopal vso deželo. (Toda pod Francozi njegova oblast ni segala čez obzidje njegove palače.) Kralj je bil Sisavan Vong.

Princ v Vietnamu je skrbel za obrambo, upravo in finance. To je bil podkralj in imenoval se je Fetsarat.

Princ v Champassacu je skrbel za socialne zadeve. Imenoval se je Bun Um.

Fetsarat iz Vientiana je bil najstarejši sin princea Bun Konga, Sufanovong je bil njegov dvajseti in zadnji sin. Nekje vmes — v tej dolgi vrsti sinov — je bil princ Suvana Fuma.

Bun Um, Sufanovong, Suvana Fuma. Spočetka so si ljudje po svetu lomili jezike in zamenjavali imena. Toda novice, ki so vztrajno prihajale iz Laosu, so postale čedalje bolj vzemirjive. In tem trem imenom so se polagoma pridružili trije pojmi: desnica, levica, sredina.

Nekoč, pod Francozi, so lahko samo princi študirali v Parizu. Bun Um je študiral književnost na Sorbonni. Sufanovong je študiral na visoki šoli »Albert Sarraute« v Hanoju in si pozneje pridobil inženirsko diplomu na slavni »Ecole des Ponts et Chaussées« v Parizu. Tudi Suvana Fuma je študiral v Parizu in si prislužil tri inženirske diplome — pomorstvo, elektrotehnika in gradbeništvo. In nobena diploma ni bila podarjena.

Oba brata in bratranec Bun Um so bili odlični študenti. Toda Bun Um je bil še nekaj več. Bil je potomec kralja Savanaketeta. Zato si je lastil pravico do laoskega prestola.

Ustanovitev vlade narodne enotnosti z vsemi tremi političnimi skupinami bi bil uspeh vseh prizadevanj. Nevtralistični princ Suvana Fuma naj bi postal ministrski predsednik. Poslediča tega, kakor se je kmalu pokazalo, je bila borba za ključne položaje v bodočem kabinetu. Zlasti so se vsi trije potegovali za mesto notranjega ministra, ki drži v rokah policijo in obrambnega ministra.

Kraljevina Laos

Kraljevina Laos je članica Asociiranih držav Indokine. Leži v notranjosti Indokine poleg reke Mekong, njeno glavno mesto pa je Vientiane.

Laos je dolg klin, ki sega od južne kitajske in jugozahodne severnovietnamske meje med Južni Vietnam in Tajland, zaključuje pa se ob Kambodži. Južni Vietnam in Tajland sta bistvena člana zahodne vojaške zveze SEATO, Kambodža pa je navtrajna, izvenblokovska država.

Malo laosko kraljevstvo šteje tri milijone prebivalcev, ki so znani po svoji miloroljubnosti in neborbenosti. V svetovno zgodovino je Laos prišel šele leta 1893, ko je postal francoski protektorat. Šele ko so v drugi svetovni vojni Japonci premagali prebivalce in deželo zasedli, je ču-mače ljudstvo spoznalo in občutilo nasilnost politike moči. Leta 1949 je postalo laosko kraljevstvo, ki je bilo pod francoskim vplivom, samostojno in neodvisno. Po francoskem porazu v Indokini je bil Laos na ženevski konferenci leta 1954 vključen v sporazum za premirje.

Od takrat dalje se v malem laoskem kraljevstvu vrši stalna podtalna borba in premirje je ostalo samo na papirju. Gonilno silo predstavlja komunistično podtalno gibanje Pathed Lao, ki ga z orožjem in denarjem podpira severni Vietnam in sosednja Ljudska republika Kitajska. Zakonita vlada princea Bun Uma, ki jo je postavil kralj Savang Vathana je tako izrazilo zahodnjaško usmerjenost, da velja za tamkajšnje razmere za politično nemodro. Tako mišljenje tamkajšnjega

prebivalstva nam bo jasnejše, če pomislimo, da naletimo na odpor proti Zahodu v vseh onih pokrajinah, ki so bile dolgo časa podvržene evropskim kolonialnim silam. Zahod, to se pravi ZDA, ki so za obrambo svobodnega sveta na Daljnem Vzhodu pristojne in vojaško sposobne, so do sedaj po eni strani igrale vlogo opazovavca in gledavca, po drugi strani pa so poskušale z gospodarsko in vojaško pomočjo utrjevati položaj zahodu naklonjene vlade princea Bun Uma. Istočasno so z vsemi razpoložljivimi diplomatskimi in političnimi sredstvi skušale v Laosu utrditi vlado narodne enotnosti.

Komunisti kršijo premirje

Sele dejstvo, da so komunisti grobo kršili in prelomili dogovore za premirje in zavzeli obsejno mesto Nam Tha, je privedlo ameriškega predsednika Kennedyja do tega, da je poslal oddelek mornariških strelcev v sosednjo Tajsko. S tem korakom je opozoril in posvaril sile, ki stoje za laoskimi uporniki, to sta Sovjetska zveza in Ljudska republika Kitajska in jima je dal jasno razumeti, da ne bo trpel samovoljnega posega v tuje pravice na ozemlju Tajske, ki je vključeno v SEATO. SEATO pa predstavlja edino resnično garancijo za mir na Daljnem Vzhodu.

Po izkrcanju tisoč ameriških mornariških strelcev v Tajski so komunisti Pathed Laoa ustavili svoj pohod, čeravno jim nudi oborožene sile kraljevske laoske vojske kaj malo odpora. Vojska zakonite laoske vlade princea Bun Uma do sedaj še ni toliko izvežbana in močna, da bi se komunistom lahko uprla.

LR Kitajska izrablja svojo revolucionarno družbeno koncepcijo v državno - politične namene, med katerimi je eden prav gotovo tudi razširjenje vpliva v jugovzhodni Aziji. »Prodor« v Laos pomeni za Kitajsko očitno bistven udarec proti SEATO, ki po kitajskem prepričanju ogroža njene zunanje pozicije in tudi neposredno njo samo. Zato je razumljivo, da Kitaj-

ska na vse načine podpira tako Palet Lao kot Vietkong in da je Zen Min Zi Bao ob izkrcanju ameriških čet v Tajlandu reagiral skoraj do stopnje, ki jo Kitajski še dopušča »psihološki pritiski«.

Moskva pa se je s svoje strani, kakor pred časom ob izkrcanju v Libanonu, postavila zadržano in rezervirano na stran. S tem so Sovjeti hoteli napraviti taktično propagandno potezo pred svetovno javnost, ki naj bi videla v Sovjetski zvezi zaščitnico miru na tem nemirnem področju.

Sedanje stanje v Laosu

Ceravno s temi preventivnimi ukrepi ameriške vlade Laos za svobodni svet še ni rešen in prav tako ni nobenih izgledov, da se v bližnji bodočnosti sestavi koalicijska vlada v Vietnamu, predstavlja vsekakor pripravljenost nevtralističnega princea Suvane Fume, da se iz svojega udobnega prostovoljnega preganstva v Franciji vrne domov, pozitivno dejstvo. V tem pa lahko vidimo tudi nekaj uspeha.

Zanimivo je, da se v britanski Spodnji zbornici celo laburistična vlada ni protivila, ko je Macmillan naznanil, da bo Velika Britanija v okviru svojih obveznosti do SEATO premetila svoje čete na Tajsko. O predlogu, ki so ga soglasno poslanci sprejeli, niso Angleži niti predebatirali.

Kennedyjev govor so očitno povsod dobro razumeli. Njegova iniciativa je vzbudila samozavest v državnih svobodnega sveta in napravila močan vtis tudi pri nevtralističnih državah, medtem ko je bila Vzhodu mogočno svarilo.

PRVI VESOLJSKI KRMAR

Ameriški pilot Malcolm Scott Carpenter je trikrat obkrožil zemljo Prvič v zgodovini astronautike je človek vodil vesoljsko kabino

V četrtek 25. maja so s Cap Canaverala iztrleli na krožno pot okoli zemlje drugega ameriškega astronauta Malcolma Scotta Carpenterja. Po treh mesecih od kar je poletel v vesolje Glenn in se vrnil na zemljo, so Američani poskus ponovili ter ga v marsičem izpopolnili. Carpenter je trikrat obkrožil zemeljsko oblo in to v nekaj manj kot petih urah. Med poletom je opravil vrsto poskusov ter posnel fotografije, ki bodo pripomogli k boljšemu spoznavanju vesoljstva. Tolerat je bilo prvič, da je človek sam vodil in usmerjal let vesoljske kabine.

Izstrelitev na floridskem iztrilešću se je izvršila kot so predvidevali znanstveniki. Ze čez nekaj minut se je astronaut prvič javil potom radia in sporočil na zemljo, da poteka vse v redu. Po petinštridesetih minutah je »Aurora 7«, tako se imenuje vesoljska kabina, katero je Carpenter sam imenoval prešla nad Indijski ocean, to je nad področje, nad katerim je vladala noč. Prvič v zgodovini astronautike je Carpenter spoznal, da so dovolj skoraj neznačilni pregibi telesa in rok za spremembo pozicije vesoljske kabine. S pomočjo malih reaktorjev pa je avstro-

navtu vedno uspelo, da je »Aurora 7« obdržal v zaželeni poziciji. Svojo pravo lego si je točno določil s pomočjo naprav, s katero je svojo kabino lahko vedno usmeril na ono polovico, ki je zgrajena na tak način, da ne propušča močnega ogrevanja pri hitrem letenju.

Toda prav Carpenterjev poskus je dokazal, da v vesolju zadostuje je malenkostna tehnična napaka za neuspeh celotnega podviga. Tokrat se je zgodilo, da je ena izmed najenostavnejših naprav v vesoljski kabini - avtomatični pilot - porabila že na polovici poti skoraj vso zalogo plina in s tem prejudicirala Carpenterjev povratek v ozračje. Avstronavi si je v zaključni fazi svojega podviga moral pomagati z ročnimi in ne avtomatičnimi vzvodi za krmarenje vozila. Pri tem pa se je zgodilo, kajti človek ne more biti do pojankosti tako natančen kot stroj, da je Carpenter zamudil za nekaj sekund trenutek, ko bi moral pritisniti na vzvod za prižig bremzih reaktorjev, ki imajo nalogo, da zmanjšajo brzino kabine ob povratku v zemeljsko atmosfero. Teh nekaj sekund zamude pa bi lahko predstavljalo nepopravljivo in usodno

napako. Carpenter, ki je tedaj tedaj letel s hitrostjo nad 28.000 kilometrov na uro, je v nekaj sekundah zamude preletel še nekaj sto kilometrov, ki jih zemeljski elektronski stroji niso računali. Prav zaradi tega je pristal skoraj 300 kilometrov od točke, kjer so ga pričakovale ameriške vojske ladje in letalstvo.

Ameriška javnost, ki je poletu sledila potom televizije, je bila v trenutku povratka »Aurora 7« na zemljo do viška napeta. Carpenter se namreč skoraj tričetrt ure ni oglašil. Znanstveniki na zemlji so sicer predvidevali to možnost, kajti v trenutku, ko pride kabina v zemeljsko ozračje, zažari od toplote in okrog nje se ustvari pas žarčenja preko katerih radijski valovi ne morejo prodrati. Vendar pa si vsi predvidevali samo nekaj minutno prekinitve zveze, ki pa se je podaljšala, kot smo že rekli na tričetrturo vzemirljivo čakanje.

Cim so priprave na zemlji zaznale zamudo, s katero je Carpenter vžgal bremzne rakete, so strokovnjaki izračunali, da bo astronaut pristal v oddaljenosti od 300 do 350 kilometrov od predvidene točke. Ladje, ki so Carpenterja pričakovale so dobile ukaz, da se nemudoma premetijo v njegovo bližino, ki pa je zanekrat št. niso mogli natančneje določiti. Potekli sta skoraj dve uri preden je neko ameriško letalo zaznalo na oceanu »Aurora 7«, ki je ob dotiku z vodo izločila iz sebe rdečo barvo, tako da je bilo iskalec delo olajšano. Carpenter se je v tem času sam izkobilacal iz kabine, napolnil gumijasti čoln in pričakoval iskalice. Cim je letalo, ki ga je prvo odkrilo sporočilo vest letalonsilki, je njen poveljnik odredil, da so poslali Carpenterju na pomoč helikopter s tremi zdravniki. Pokazalo se je, da se je astronaut počutil izredno dobro in da zdravniške pomoči ni potreboval. S helikopterjem so Carpenterja odpeljali na neko bojno ladjo, s katero se bo astronaut pripeljal na otok Velikega Turka, kjer bo opravil vse potrebne zdravniške preglede.

Američani so novemu poskusu pristovalci s straham v srcu, posebno v onih trenutkih, ki se o astronautu ni ničesar vedelo. Razumljivo je torej, da je bilo po srečnem pristanku njihovo navdušenje še večje. Tudi drugod po svetu so z nestrpnostjo pričakovali vesti v zvezi s Carpenterjevim poletom. Na Poljskem je varšavski radio oddajal Carpenterjev glas, ki ga je prenašal »Glas Amerike«, kar se doslej še ni nikdar zgodilo. Prebivalci Varšave pa so privedli manifestacijo pred novo ameriško ambasado v znak navdušenja nad novim ameriškim vesoljskim uspehom. Zelo laskavo oceno Carpenterjevega poleta pa je prinesel tudi moskovski radio.

Periskop

V zadnjih časih si politični dogodki po vsem svetu sledijo s takšno naglico, da vseh skoraj ni mogoče niti beležiti, kaj šele posvečati jim večjo pažnjo.

Veliko pozornost je vzbudil GOVOR AMERIŠKEGA PREDSEDNIKA KENNEDYJA, ki je pozval voditelje evropskih zahodnih držav, da ostanejo enotni pri obrambi svobodnega sveta. Poudaril je, da so se ZDA po svojih zgodovinskih poslanstvu in po svobodni izbiri obvezale braniti Evropo. Svoj govor pa je zaključil: »Mi ne smatramo nobene evropske države za samoumevna zaveznika in upam, da nihče v Evropi ne sodi, da je zaveznitvo ZDA samoumevno. Mi se čutimo dolžni, da doprinesemo svoj delež pri obrambi Zahoda.«

Iz Amerike obrinemo svoj periskop proti Franciji, kjer je bil general SALAN OBDOJEN NA DOSMRTNO JEČO. Veliko začudenje je povzročila razsodba francoskega vojaškega sodišča, ki je obsodilo vodjo teroristične organizacije OAS generala Salana na dosmrtno ječo. Do zadnjega trenutka so bili vsi prepričani, da bo Salan končal pod giljotino. Razsodbo so Francozi sprejeli z občutno nejevoljo, posebno oni del prebivalstva, ki je v generalu videl terorističnega vodjo proti kateremu se je treba z

vso močjo boriti. Premišla obsodba pa daje marsikomu misliti, da v De Gaullovi Franciji nekaj ni v redu. V Alžiru se oasovci veselijo mile obsodbe in trdijo, da je Francija šibka, ker si ga ni upala obsoditi na smrt. Po drugi strani pa so v Alžiriji oasovcem nasprotni krogi zelo ostro nastopili proti obsodbi, ki po njihovem mnenju zagovarja in posvečuje terorizem. Dokaz o tem nam nudijo ponovni številni atentati v celotni Alžiriji, ki so se po razsodbi razširili s poživiljeno močjo.

Prav toliko razburjenje vlada v bližnji Španiji. Stavke, ki že dalj časa vladajo v Španiji zaradi boljših ekonomskih in političnih pogojev se nadaljujejo. Videti je, da je stavkajočih iz dneva v dan več in da nikakor ne nameravajo opustiti svojih zahtev, čeprav je vlada dala že nekaj koncesij. Na strani stavkajočih je tudi cerkvena oblast. Zgodilo se je, da je policija izvedla preiskavo v prostorih združenja španskih katoliških delavcev, od koder pa je policiste pregnal sam nadškof.

Tudi v prekomorskih deželah vlada med prebivalstvom razburjenje zaradi ZAPLETENEGA POLOZAJA V ARGENTINI. Zgleda, da Guidova vlada, ki jo podpira vojaške sile ne bo mogla obdržati demokratskega videza. Ministrski predsednik je namreč pred časom razpusil parlament, da bi preprečil peronovcem, ki so bili pri zadnjih volitvah izvoljeni, da

(Konec na 2. str.)

Zaščita manjšine in deželni statut

Če zasledujemo mnenja in izjave italijanskih političnih krogov imamo vtis, da Fanfanijeva sredinsko-levičarska vlada zares namerava, in to čimprej, spravit skozil parlament zakon o avtonomni deželi Furlanija-Juljska Krajina.

Pri tem ne smemo spregledati besedice »čimprej«. Ta je namreč lahko nevarna. Kdor hoče, da mu v politiki nekaj hitro steče, mora gledati, da je njegov predlog čim snostavnejši, da vsebuje čim manj takega, kar bi lahko bilo sporno, kar bi tega ali onega neprijetno prizadelo. Kjer naglica narekuje, da se vkljub velikim razlikam, za katere ni časa, da bi se jih razčistilo, vendarle nekaj napravi, pride največkrat do megle, gleno opredeljenih, neredko lepo zvenceh, a praznih kompromisov, ki si jih nato vsakdo lahko tolmači na svoj način.

Lep primer takšnega kompromisa so londonski dogovori o ureditvi tržaškega vprašanja. Saj niso poskrbeli niti za to, da bi predpisali, da jih morata prizadeji podpisnici v določenem roku uzakoniti. Osem let bo v kratkem odkar so bili sklenjeni in v kolikor zadeva ozemeljska določila tudi izvedeni, pa se še vedno zaman sklicujemo na Spomenico o soglasju in na prevideni Posebni statut, kajti za pristojne oblasti niti eden niti drugi nimata obvezne zakonite veljave.

Splošno in široko določilo o zaščiti manjšin vsebuje tudi republiška ustava, toda tudi to ima še vedno samo načelne in nobene praktične veljave.

Nevarno je torej, da se nekaj podobnega ponovi tudi v našem pripravljajočem se deželnem statutu. Vse kaže, da nameravajo italijanske stranke, od sredine pa do skrajne levice, v deželnem statutu samo načelno opredeliti pravice narodnostne manjšine.

Tudi to bi se verjetno zgodilo na način, ki naj bi desničarjem nudil priložnosti, da bi zgovornike deželne avtonomije zaradi tega lahko napadli kot »izdajalce nacionalnih interesov«. Z drugimi besedami, ko se že ne more mimo narodnostnih pravic slovenske manjšine, ker je pač to glavni razlog, da je za našo deželo sploh bil predviden poseben statut, potem naj bi se v statutu o tem vsaj čim manj povedalo. Takšno je mnenje italijanskih strank.

Če obvelja to stališče, potem je jasno, da je slovenska manjšina z deželnim statutom dobila toliko kot nič. Pred seboj bomo zopet imeli lepo zvenече načelno določilo, čim se bomo pa sklicevali nanj nas bo deželna uprava pošiljala k vladi, vlada pa se bo zopet izgovarjala na deželo. Poznavljala se bo igra, ki traja na Koroškem že vse odkar je bila sklenjena državna pogodba in je Avstrija zopet postala samostojna država.

Storiti moramo torej vse kar je v naši moči, da ne pride do tega. Ob upoštevanju realnih okoliščin, s katerimi morajo računati stranke, ki hočejo uresničiti našo deželno samoupravo, moramo poskrbeti, da bo slovenskim manjšinskim narodnostnim pravicam zagotovljeno ne samo načelno priznanje, temveč tudi uza, konifev njihovega izvajanja in uživanja. Odločujoče italijanske stranke morajo spoznati, v interesu miru in sožitja tukajšnjega prebivalstva, kajti ne država ne dežela ne moreta imeti nobenih koristi od trenj, ki bi se nadaljevala v nedogled.

Nismo državljani druge vrste

Pred čemi imam tri osnutke deželne države: komunističnega, socialističnega in demokratskega. Vsi trije nas omenjajo le površno in ne vsebujejo določil za našo zaščito, ali pa so določila tako pomanjkljiva, da ne ustrezajo ustavnemu predpisu in namenu resne in pravične zaščite slovenske jezikovne manjšine na področju treh obmejnih provinc.

Socialistični osnutek je tisti, ki prinaša nekaj podrobnih določil. Ta pa so zelo omejena in ne zadostujejo. Pravico občejanja v materinščini z upravnimi in sodnimi oblastmi priznava na primer samo Slovenecem, ki tvorijo deset odstotkov prebivalstva kake občine. Dvojezične uradne objave, napise, imena krajev in tako dalje, naj bi po tem statutu prišli v poštev samo v občinah, kjer je slovenskega prebivalstva najmanj ena četrtina vseh občanov in če to zahteva večina (torej nad polovica) vseh volilcev tiste občine.

Ze ti dve določili kažeta omejenost takih socialističnih zaščitnih namenov. Zakaj naj bi pravice priznali samo enemu delu Slovencev in ne vsem. Zakaj naj bi v uživanju naših pravic bili mi Slovenci odvisni od volje italijanskih volilcev?

Komunistični osnutek se odreže na kratko in pravi, da se manjšinam zagotovijo pravice šolanja, občejanja v materinščini v odnosih z javnimi oblastmi, spoštovanje jezika v javnih aktih in morebitnih dvojezičnih napisov v zainteresiranih občinah.

Demokratski osnutek iz leta 1957 pa pravi samo v predgovoru: »Priznanje posebne avtonomije Furlaniji-Juljski krajini je utemeljena ne toliko zaradi prisotnosti na njenem področju ene jezikovne manjšine, omejenega števila, za zaščito katere jamči šesti člen ustave, kolikor zaradi njene geografske lege in njenega gospodarskega položaja.«

Ce so socialisti svoje mišljenje do naše zaščite spremenili v boljše mi ni znano. Nenni je govoril v Pordenonu prve dni maja in se ni ustavil pri tem vprašanju kot samo toliko, da je izjavil, da smo se Slovenci že spojili z italijansko večino in da ni misliti, da bi se pri nas godilo to, kar se dogaja v Poadižu.

Komunisti so ostali pri svoji gori navedeni izjavi, demokristjani pa so sredi maja izdali svoje pripombe k deželi s posebnim statutom. V pogledu nas Slovencev pravijo, da nas v videmski provinci praktično ni, ker so se prebivalci doline Nadiže popolnoma prilagodili (assimilati) nacionalni tradiciji. Na Tržaškem pravijo, da tvorijo Slovenci deset odstotkov vsega prebivalstva, na Goriškem pa šest odstotkov. V vsej deželi pa je, pravijo demokristjani, ne več kot petdeset tisoč Slovencev, to je štiri od sto (4%) vsega prebivalstva, ki šteje 1.235.000 duš, vstevši one iz doline Nadiže.

Demokristjani pozabljajo, da je pred kakimi osmimi leti vlada sama v neki svoji reviji povedala, da je v dolini Nadiže trideset tisoč Slovencev. Koliko jih je pa v dolini Tera in v Kanalski dolini?

Nadalje pravijo demokristjani v svojih pripombah, da »če postavi slovenska manjšina upravičene zahteve, ne bo nobene težkoče, da se sprejmejo, če pa nastopila z irendentističnimi izjavami, bo naletela na odpor ne samo krščanske demokracije iz Trsta in Gorice, ampak tudi furlanske, ki šteje 250.000 glasov.«

Vse to kaže, da bi vsi italijanski odgovorni politični činitelji, kot so tudi navedene tri stranke, radi šli mimo nas. Vsi so prežeti z nacionalističnim duhom, ko gre za našo zaščito in sploh za spoštovanje naših pravic.

Navedeni zaključek demokristjanov nas namreč spominja na znanih osem milijonov Mussolinijevih bajonetov: taka sila ni na pravem mestu in predstavlja grožnjo proti slovenski nevarnosti, ki je ni.

Dokler se lažejo ekstremistične stranke, prežete s strupenim nacionalizmom in sovražstvom do nas Slovencev, naj še bo; toda kadar nam s takimi izjavami, na primer kar zadeva naše brate iz doline Nadiže in sploh iz vse videmske province, pridejo na dan demokristjani, ki svojo politiko oprajo na krščanska načela, je naš odpor upravičen in silni na dan. Sili, da spregovorimo in protestiramo. Pa ne samo zaradi naših bratov iz doline Nadiže, in vse videmske province, ampak že zaradi načina, kako se demokratske pripombe v pogledu naše zaščite izražajo.

Ce na tem področju kdo uganja irendentizem, so to določeni italijanski krogi, ne pa Slovenci; zato je povsem neumestno namigavati na kak slovenski irendentizem. Tako namigavanje skriva namen okrniti nas za zaščito, ki nam že po ustavi pritiče in nadaljevati z raznarodovanjem naših bratov v videmski provinci, pa tudi na Goriškem in Tržaškem. Tak občutek imamo, ko beremo omenjene »pripombe«.

Krščanska demokracija pravi nadalje v svojih pripombah, da je londonska Spomenica glede Trsta le »dogovor med vladama, ki ga parlament ni potrdil. Zato je to dokument, ki nima veljave zakona. Sicer pa, da bi Spomenica kot taka veljala samo za tržaške Slovence in ne tudi za goriške, v pogledu jezikovnih pravic, ki jih navaja.

Demokristjani nasedajo propagandi vseh tistih italijanskih sil, ki so proti uvedbi deželne avtonomije in kričijo na »slovensko nevarnost« nalašč, da bi svoje nasprotne teje ustanovi bolj močno podrli s tem izmišljenim razlogom.

Verjamem, da londonska Spomenica ni zakon, toda Italija se je vendar v Trst vrnila, Zakaj pa ne spoštuje tam jezikovnih pravic Slovencev in predlogov mirov-

ne pogodbe (Svobodno tržaško ozemlje), če londonska Spomenica ni zakon!

Italijani uživajo vse človečanske pravice, jezikovne in druge. Ravno tako Nemci v Poadižu, ne glede na njihove posebne pritožbe in zahteve, o katerih tukaj ni govora.

Zakaj bi teh človečanskih svoboščin, ki jih republikanska ustava predstavlja vsem državljanom, ne glede na jezik, ki ga govorijo, ne smeli uživati ravno mi Slovenci? Pravim: vsi Slovenci, italijanski državljani! Ali smo morda mi državljani druge vrste? Ali se tretji člen ustave, ki proulaša, da so vsi državljani enake družabne dostojanstvenosti in enaki pred zakonom, ne glede na jezik, ki ga govorijo, nas Slovencev ne tiče?

Država ne sme deliti svoje državljanje v kategorije, v nadvredne in manjvredne. Ne sme priznati, upoštevati pravice po področjih. Take politike ne smejo uganjati niti demokristjani, ko že trdijo, da so kristjani.

Izgleda, kakor da bi nam demokristjani bili pripravljani nekaj nuditi, priznati. Mi trdimo, da ne prosimo nikake milosti, in da se ne zadovoljimo s kako drobtinico. Zahtevamo prav toliko in nič več kot toliko, kolikor imajo drugi državljani italijanske republike, naj bodo italijanskega ali nemškega jezika.

Občejanje v materinem jeziku pred politično, upravno in sodno oblastjo, je velike moralne in socialne važnosti in pomena.

To pravico smo mi Slovenci nekoč že uživali. Italija je vse to obljubila Slovencev iz doline Nadiže že leta 1886, potem pa ni nikoli ničesar dovolila. Pašizem je nas goriške in tržaške Slovence vsega tega oropal in nas sploh hotel uničiti. Pravzaprav smo to krivico začeli trpeti že pred fašizmom.

Rimska vlada je poleti 1945 slovesno izjavila, da bomo vse te pravice zopet

uživali in ustava jih predvideva. Se danes jih ne uživamo in naši bratje v videmski provinci nimajo niti svoje ljudske šole. Kaj še, niti svojega otroškega vrta.

Ali je to dopustno v republikanski Italiji, ki jo vodijo demokristjani in socialisti? Ali je to človečanski?

Slovenci so v Juljski krajini pod fašizmom trpeli vse mogoče vrste preganjanja. Takrat so bili zvesti fašisti tudi mnogi današnji demokristjani, ki so z vso lahkoto prišli celo na stolčke visoke oblasti, čeravno so bili fašisti vse do 25. julija 1943. Mi smo bili žrtve nasilja tudi takih ljudi. Takrat so nas preganjalci in raznarodovalci v imenu fašizma in so trdili, da nas sploh ni, ali da smo... prašek v morju italijanstva. Danes nas zopet ni, vsaj v videmski provinci... Ali pa nas je tako malo, da ne pridemo niti v poštev za kake pravice in za zaščito. Čudno pa je to, da nas takoj najdejo, ko je treba da plačamo davek, da služimo vojske in drugo...

Sam senator Tessitori nas je nekoč izpodbujal naj trmasto vztrajamo na svojih zahtevah, tudi za naše brate v dolini Nadiže. Zdaj pravi, da nas Italija vzorno ščiti. Ze prej, leta 1945, pa je dr. Candolini, takratni videmski prefekt in sedanjí predsednik province, v posebnem pismu zagotavljal, da bodo naši bratje v dolini Nadiže uživali vse jezikovne pravice. Kot prefekt je zagotavljal, da se tam spoštuje kult slovenske kulture.

Senator Tessitori in dr. Candolini sta oba demokristjana. Naši goriški demokristjani pa pišejo, da v dolini Nadiže ni Slovencev...

Goriški slovenski levčarji so postali člani italijanske socialistične stranke. Ali pa oni sploh zahtevajo, da ta stranka prispe na vlado in parlament, da bomo Slovenci, enakopravni državljani, na papirju, dejanski uživali vse človečanske pravice. Tega glasu do danes nismo še slišali.

Dr. Avgust Sfiligoj

TOVARIŠ PRIHAJA IZ CK

»Demokracija« je v zadnji številki objavila članek, v katerem je opozorila na krivizo, ki jo prežvlja Titov režim. Napovedali smo tudi, da vkljub velikim besedam, Tito, ne bo mogel napraviti velikih in bistvenih sprememb, ker enostavno nima kadra, s katerim bi zamenjal ljudi, ki so odgovorni za sedanjo gospodarsko polomijo.

Minil je komaj dober teden in potek je že usmerjen v to smer.

Kaj se je zgodilo? Po Titovem govoru v Dalmaciji in ostrih besedah, ki jih je izrekel na račun svojih gospodarskih izvedencev, strokovnjakov, direktorjev in njihovih plač, so namreč delavci v nekaterih podjetjih vzeli zadevo za resno. Tako so v Kranju, v neki večji tovarni, vrgli direktorja fizično skozi vrata. V neki veliki tovarni v Slavoniji pa je delavski svet enostavno odstavil vodilne nameščence. Primeri so se nevarno množili. Delavci so začeli prevč odkri-

CK« spozna. Najpogosteje teče razgovor o proizvodnji in o povečanju produktivnosti podjetja, kasneje pa se preide na ono najvažnejše: politično stanje tovarnišev voditeljev. Tovariš iz CK zapisuje v svoj blok vse, kar prisotni tovariši govorijo. Po takih razgovorih in pokazanju situacije v podjetju, se prav lahko zgodi, da nekoga odstavijo s položaja in ga vržejo na nižje, morda celo na višje mesto. To je vse odvisno od »visokega« gosta, ki bo referiral v CK, po svoji vrnitvi s terena. Na koncu tovariš CK preda »direktivno«. Ta je navadno vedno ista. Poudarja se potreba po čuječnosti in sicer na takomimenovalne reakcionarne elemente. Toda beseda »reakcionarni elemente« ima več pomenov. V tem slučaju je reakcionar vsak delavec, ki odkrito govori da je - slabo plačan. Tak človek je nevaren in mu zato mora partija biti stalno za petami. Če bo nadaljeval s tako svojo reakcionarno dejavnostjo, če se ne misli poboljšati in se javno kesati, in če ne misli, izjaviti, da je zelo zadovoljen s svojo plačo, ga bo prav lahko čez nekaj časa poslala na razgovor UDBA. Ce tudi po tem razgovoru še vedno ni razumel svojega vloga in svoje mesto v družbi, predvsem v odnosih do tovarišev tajnikov in direktorjev in tovarišev iz CK, v kratkih besedah do komunistične hierarhije, ki vlada v komunistični Jugoslaviji, se mu prav lahko zgodi, da ga bodo poklicali pred sodišče, seveda vse po zakonih, ki so tako dobro sestavljeni, da lahko kogarkoli odobrdijo za katerikoli prestopke, pa tudi za tak, ki ga niti v snu storil. A vrnimo se zopet k tovarišu iz CK in v direktorjevo sobo.

Fonavadi taki pogovori tovariša iz CK in direktorja trajajo nekoliko ur. Tovariš si se, kot se temu reče, medsebojno izkritizirali in pokazali na šibke strani podjetja. Toda po tem se vse naprej godi - po starem. Proizvodnja se ne večja. Zakaj se ne večja, najbolje pove grenka šala, ki pa kaže resnico.

Nekega dne je želel Vukmanović-Tempo - to je bilo še tedaj, ko je skrbel za gospodarstvo Jugoslavije - slišati, kaj ljudje govorijo in mislijo o svojem življenjskem standardu. Hotel je pa to slišati iz prve roke. Tako je šel na sprehod po Beogradu. Na sprehodu si je opralil čevlje, pa je tako stopil do cigana, da mu jih očisti. Med čiščenjem vpraša Tempo cigana: »Reci mi, Cigo, kako živiš, ti je dobro?« Cigo pa odgovarja: »Gospod, da ti prav po pravici povem, zelo slabo živim. Zdaj moramo celo mi plačati davek, za denar pa ne morem ničesar kupiti, ker ima majhno vrednost...« Tako se Cigo pritožuje svoji stranki in niti od daleč ne slutí, da je ta stranka sam Tempo. Tempo se pa pretvarja kot da vse to razume in tako Ciga tolaži: »Nič ne skrbi, Cigo, pripravili smo čisto nove instrumente, ki bodo prav kmalu prišli v veljavo, pa bo vse bolje.« Cigo

pa ni dobro razumel, kaj Tempo misli s temi svojimi »instrumenti«. Komunisti namreč stalno vrše eksperimentiranje v gospodarstvu in to imenujejo »menjanje instrumentov«. Pa pravi pametni Cigo: »Veste kaj, gospod, mi v svoji ciganski muziki ne menjavamo instrumentov, če kdo ne zna igrati. Enostavno, gospod, mi menjamo - godec.«

Evo, v čem obstoja bistvo problema. Tako je stanje v podjetjih, kamor je prišel »tovariš iz CK« in pomagal, da so se izpraznile steklenice slivovke, skupaj z direktorji in tajniki. Godci ostajajo v glavnem isti. Menjajo se samo oblike, samo instrumenti, Godci so pa isti. Ce je kje kdo, ki bi znal bolje igrati, ne more do tega mesta, ker ni »tovariš«. Najvažnejše je, da je človek tovariš v partiji. Potrebo pa tudi, da se dobro obnaša pred tovarišem iz CK. Ta tovariš isto dela pred »vrhovnim« CK, ki se spet zvrja pred še »vrhovnejšimi« govorniki. Dogodi se, da se neko med temi upre in se odloči, da pove nekoliko besed o vsemu, toda tedaj ga parazitska večina izolira (kot je to slučaj z Milovanom Djilasom).

Mislím, da zdaj bolje razumete, kaj pomenijo čarobne besede »tovariš iz CK«. Ta beseda pomeni za direktorja - življenje ali smrt.

CK pomeni Centralni komite. V Jugoslaviji je mnogo raznih centralnih komitejev. Tako obstoja na primer Centralni komite mladine. Nad vsemi temi nižjimi CK pa stoji vsemojno in najvišji CK - Centralni komite zveze jugoslovanskih komunistov. Ta CK je tabu. Le malo ljudi v Jugoslaviji ve, kaj se v njemu dogaja.

Franjo Katič

In sovjetski direktorji?

Kominformisti s svoje strani propagandno izkoriščajo jugoslovanske gospodarske težave, pri čemer trdijo, da je to posledica zgrešene Titove poti v socializem. Pri tem pa pozabljajo, da v Sovjetiji ni nič boljše. Tudi tam se kasta direktorjev in gospodarskih strokovnjakov istovetno z režimom in si zato marsikaj privoščiti. Totalitarizem, ki preprečuje svobodno kritiko, pa omogoča, da zlorabe nezakonsko trajajo dolga leta.

Tako pripravljajo zdaj v Sovjetski Ukrajini velik kroci, v katerem se bodo znašli na zatožni klopi, poleg tovarniških direktorjev, tudi partijski in državni funkcionarji piše »Pravda Ukrainjine«:

»Cernišev je imel več žena, več avtomobilov in hiš, 176 ovratnih rut, ducate oblek in sam Bog ve koliko čevljev. V Harkovu ni bilo konjske dirke, kateri ne bi on prisostvoval. Vedno je stavlil in to velike vsote... Neznansko je zapravljval v gostinskih lokalih. Predsednika obratne sindikalne organizacije, ki se mu je upal ugovarjati, je dal zastrupiti. Ko je zvedel, da se je Jerofalov pritožil čez njega, je Cernišev izjavil: »Ce je tako, plačan desetisoč rubljev in Jerofalova enostavnooodpišem. In kmalu zatem Jerofalova res ni bilo več. Zastrupili so ga.«

To beremo torej v »Pravdi Ukrainjine«, ki pred tem opisuje, kako je Cernišev v državni tovarni pohištva, katero je vodil, organiziral pletilnico perila, ki jo je viziral kot kokoš, ki mu je trinajst let nosila sama zlata jajca.

Kominformisti torej nimajo titovcenič očitati.

Iz Gorice in okolice

Prihod novega nadškofa

V nedeljo popoldne je Gorica sprejela svojega novega nadškofa msgr. Andreja Pangrazia. Ta je prišel v škofijsko palačo okrog 16.45 in nekaj minut pozneje je v procesiji šel v stolnico, kjer je bil ob prisotnosti številnih oblasti in vernikov slovesno ustoličen.

Po verskih svečanostih je bil na gradu sprejem, ki ga je na čast novemu nadpastirju priredila občinska uprava. Sprejema so se udeležili tudi naši predstavniki, občinski svetovalec prof. Bratina, msgr. Gregorc, msgr. Močnik, štandreski dekan č.g. Zorž in č.g. Spacapan.

Za zaščito naše manjšine

Slovenska demokratska zveza za Goriško je prejšnji teden poslala ministrskemu predsedniku Fanfaniju, notranjemu ministru in drugim političnim osebnostim posebno pismo, v katerem poziva osrednje oblasti, naj poskrbijo za zaščito slovenske manjšine v okviru avtonomne dežele Furlanija-Juljska Krajina.

Vodstvo SDZ se je odločilo za ta korak, ker je pač spoznalo, da ni mogoče sploh računati na pomoč in razumevanje tukajšnjih političnih krogov.

Maša srebrnomašnika

V torek 22. maja sta praznovala petindvajseto obletnico mašniškega posvečenja č.g. Mirko Filej in č.g. Bernard Spacapan.

Oba slavljena delata že več let v naši sredi, k nam pa sta prišla po različnih poteh. Č.g. Filej, ki ga vsi poznamo kot odličnega pevovodjo, organista in profesorja, je pred svojim prihodom v Gorico služboval v Idriji in v Mavhinjah in

v prvih povojnih letih poučeval petje na slovenskem učiteljsku v Trstu, č.g. Spacapan pa je prišel za župnika v bližnjo Podgoro po več letih pastirovanja v Breštovici in Jamljah.

Gospodu profesorju in č.g. župniku želimo ob tem jubileju, da bi mogla še veliko let delati med našim ljudstvom in skrbeti za njegovo versko in kulturno rast.

Srednješolsko prvenstvo v lahki atletiki

Pretekli teden se je zaključilo letošnje srednješolsko lahkoatletično prvenstvo za goriško pokrajino. Prvenstva so se udeležili tudi dijaki slovenskih srednjih šol.

Od naših višješolcev so se še odrezali naraščajniki, ki so po zaslugi Jožefa Prinčiča zasedli prvo mesto v metu krogla (m 14.30) z Borisom Tencetom tretje mesto v metu na 80 m (čas 9"9) in z Ivanom Vižintinom šesto mesto v metu diska (m 26.22) in so bili šesti v štafeti (čas 51"), od starejših pa se je odlikoval le Marjan Lavrenčič, ki je skočil s palico m 2.80 in odnesel tako drugo mesto v tej disciplini.

Z večjimi uspehi so zaključili letošnje tekmovalje naši srednješolci. O tem nam pričaže tri prva mesta, ki so si jih priborili, in sicer Ivan Susič v skoku v višino (m 1.45), Andrej Tence v skoku v daljavo (m 5.25) in Vojko Cotič v metu krogla (m 13.56). Poleg teh moramo omeniti še K. Cernica (četrti v skoku v višino), J. Tomsiča (četrti v metu krogla) in I. Vižintina (šesti v metu krogla).

Med finalista pa so se uvrstili tudi Petar in Devetak (tek na 60 m), Gomišek (tek na 80 m), Pavlin in Meržek (skok v višino), Marušič, Lavrenčič, Klanjšček in G. Devetak (skok v daljavo), tako da sta v skupni lestvici naša Nižja srednja šola osma, Strokovna šola pa deveta.

Uspehi „Olympie“ v odbojki

Sportno združenje »Olympia« se je pred kratkim pomerilo z društvom »Torriana« iz Gradiške za pokrajinski naslov v odbojki. Prva tekma je bila v Gorici dne 12. maja in se je zaključila v korist »Olympie« s 3:1 (15:14, 15:5, 11:15, 15:5), v nedeljo 20. maja pa je bila povratna tekma v Gradiški. Zmagala je spet »Olympia«, in sicer s 3:0 (15:4, 15:6, 15:2), in si tako zagotovila pravico, da se bo v soboto 2. junija udeležila deželne prvenstva, ki se bo letos odigralo prav v Gorici.

Smrt č.g. D. Doktoriča

Iz Montevidea je prispela vest, da je 12. aprila tega leta tam umrl v 75. letu starosti č. g. David Doktorič.

Starejši Goričani se ga prav gotovo dobro spominjajo, saj je v letih pred prvo svetovno vojno in po njej deloval na Goriškem ne samo kot duhovnik, ampak tudi kot narodno zaveden Slovenec.

Obvestilo uredništva

Ob zaključku lista smo prejeli pripočeno pismo dr. A. Sfiligoja, ki ga bomo objavili prihodnje. Pravtako smo prejeli prepozno članek »Delovanje naših svetovalec« našega goriškega sodelavca.

Periskop

(Nadaljevanje s I. str.)

bi vstopili v vladno palačo. Poleg tega pa je razpustil vse stranke in zahteval, da se notranja ureditev posameznih strank preuredi. Določil je, da se morajo vsi politični tajniki posameznih strank odpovedati svojemu mestu skupno z odbori ter sklicati nove notranje volitve, ki naj priinesejo na površje ljudi, ki mu bodo bolj po godu. Peronisti, ki so v prvem času skušali prodreti in parlament, da bi imeli sejo, so morali svojo zamisel opustiti, ker je parlament varovala policija, ki ni dovolila nikomur vstopa. Zato so se peronovci odpravili v neko zasebno stanovanje, kjer je bivši argentinski diktator Peron pripravljati svoje orgije in so od tam skušali prepričati parlamentarne drugih strank, da se udeležijo seje. Argentinska ustava namreč pravi, da se seje parlamenta, te lahko vrše tudi v zasebnih stanovanjih, če to zahteva nužnost. Vendar se peronovcem ostali parlamentarci niso pridružili.

Obrnimo se še za nekaj hipov na Daljni Vzhod, kjer so komunistične oblasti dokončno ustavile EXODUS KITAJCEV V HONG KONG. Angleške oblasti so bile zaradi prihoda stotine in stotine tisočev Kitajcev v Hong Kong, ki že sedaj šteje tri milijone prebivalcev v velikih skrbah. Kitajci se v velikih trumah selijo iz svoje matične države proti angleški koloniji, in to iz ekonomskih in političnih razlogov. Očitno je bilo, da komunisti niso na nikakršen način preprečevali izselitve, ker so verjetno sami pripravili exodus, da bi vtihotapili v svobodni svet posebno v Hong Kong svoje volune. Lačnim in bednim beguncem je prihitela na pomoč tudi vlada ZDA, ki je nemudoma poslala veliko zalogo živeža, Kennedy pa je na tiskovni konferenci izjavil, da bo Amerika sprejela več tisoč beguncem na svoja tla.

V nedeljo popoldne je pri avtomobilski nesreči izgubil življenje italijanski minister za pošto in telekomunikacije SENATOR LORENZO SPALLINO. Pokojnik se je svojim avtomobilom »Lancia-Flavia« zadel v »Flat 1100« ki je prihajal iz nasprotni strani. Spallino se je rodil pred 65 leti v Palermu ter se je že v mladosti udeleževal v politiki. Leta 1944 je bil zaprt zaradi svojih antifašističnih idej.

Profesorju Ivanu Rudolf v spominu

Koroška slovenščina

Prvo in poslednje srečanje

Prav te dni sta se na mojem vrtu razbohotila s svojimi krvavordečimi cvetovi dva grma opojno dišečih vrtnic, ki me s svojo živo barvo spominjata na njega, ki ga ni več. Daroval mi jih je Ivan, ko se najin razgovor zasukal kot običajno na njegovo najljubšo temo: cvetlice, ki jih je imel tako rad.

Vsako jutro, ko se odpravljam na službeno dolžnost, mi prijateljeve vrtnice privabijo v spomin najino prvo srečanje. Bilo je pred tolikimi leti, ko sem kot sedmošolec prišel prvič v rudarsko mesto - Idrijo. Idrija je bila takrat poslednje zatočišče slovenskih srednješolcev, ki so po ukinitvi tržaške nemške gimnazije leta 1918 študirali po slovenskih mestih v Jugoslaviji. Toda ko so nam fašistični močniki z odvzemanjem potnega lista onemogočili nadaljevanje študija v Ljubljani, Celju, Ptuj in Mariboru, smo se bili prisiljeni zateči na poslednja dva še obstoječa slovenska zavoda, to je na učiteljske v Tolminu ali pa na realko v Idriji.

Zato sem jeseni leta 1921 tudi jaz prišel v oddaljeni kraj. Pravzaprav smo se pripeljali z lojtnicami, na katerih je bila zložena naša več ali manj številna prtljaga. Družba je bila, čeprav trudna od dolge vožnje na trdih sedežih, veselo razpoložena in precej - tudi preveč - glasna. Zato smo bili kaj kmalu obkroženi od radovednih Idrijčanov in se bolj radovednih idrijskih deklet. Za od vsega sveta odrezano in zaspano mestece je bil to nenavaden dogodek, ki je bil precej podoben pravi viziji pisane in razposajane »medvedne« mladeži, ki je prihajala - iz vele-mesta.

Hipna dizorjentiranost bodočih maturantov se je takoj izblinila, ko so nas Idrijčani pospremili na razna stanovanja, kjer so oddajali sobe dijakom. Tudi mene so napotili k rudarski družini, kjer me je bila ljubezniva gospodinja zelo vesela, ker je njen »penzionec« po opravljeni maturi ravnokar odhajal.

Peljala me je skozi stanovanje v zadnjo sobo, ko so se nenadoma odprla vrata in zagledal sem pred seboj dolgina, suhega kot polenovka, s kovčekom v roki, ki ves presenečen nad našo prisotnostjo z vso silo butne z glavo ob nizek podboj sobnih vrat. Prikritemu boleznemu primojdušanju je sledilo predstavljanje, krepak stisk roke in Ivan Rudolf je stal pred menoj, motreč me od glave do nog s svojimi velikimi sinjimi očmi. Napravil je name vtis bohemca, kakor sem si ga takrat predstavljal iz romanov, toda imel sem obenem občutek, kot da stojim pred röntgenskim aparatom, ki preiskuje mojo notranjost. Toda že mi je ponovno stisnil desnico s široko nasmejanim obrazom in mi želel obilo uspeha ter sreče pri maturi in odšel.

Sele po koncu druge svetovne vojne sem zopet zagledal markantni obraz, ko sva se ponovno srečala v krogu poslovnih prijateljev v Trstu. Spomnil sem ga na najino prvo srečanje rekel bi skoraj trétnje v Idriji in že sva obujala spomine na takratno pestro dijaško življenje.

Skupno politično gledanje in njegovo bogato kulturno in politično izkustvo me je navezalo na tega velikega idealista, ki je posvetil vse svoje sile prav do zadnjega svojemu slovenskemu narodu to in on-

stran meje. Tudi ko ga je težka operacija neizprosno prikovala na posteljo in je pomajala njegova stalno vzkipevala življenjska sila sta bili njegova misel in skrb vedno posvečeni demokratičnemu gibanju, kateremu je pripadal.

Ko mi je malo pred smrtjo podajal svojo izčrpano desnico, me je vzpodbujal naj po njegovem vzgledu nadaljujem delo po začetni poti. Njegove velike sinje oči pa so bile že utrujene in zamogle. Iz ustnice je bil izginil izraz prešernosti prvega najinega srečanja. Toda duh je ostal isti, kot je bil pred tolikimi leti.

Dragi Ivane! Tvoje vrtnice se bohotijo na mojem vrtu, omamljajo me s svojim vonjem in ostajajo stalni memo na tvojo markantno osebnost, ki je izgorela v stalnem dejanju.

dr. R. M.

Transparent

Na vratih so bile volitve za tržaški občinski svet - kaj to pomeni nihče ne ve, kakor oni, ki se s tem ukvarja in za organizacijo volitev odgovarja. Napoleon je rabil za svoje vojne denar, denar in zopet denar. Tega pa pri nas nikoli ni bilo v zadostni meri. Pokojni Ivan me je večkrat poiskal, da bi šla skupno do prijateljev in somišljenikov, ki so nam pomagali. To je bila ena tistih poti, po kateri je hodil Kristus na Oljsko goro. »H komu greva?« - »Tega ni, oni se nama izogne, tretji ne more.« Pri tem pa mi je Ivan dokazoval, da bi bil potreben na najvidnejšem mestu Trsta velik - največji transparent. Pa kaj, ko bi stal ogromno denarja! Hodila sva od vrat do vrat in krpala naš transparent. Prišel je dan volitev in noč nam je prinesla največji, najlepši transparent »Slovenske liste«, ki nam ga je marsikdo zavidal. S pokojnim Ivanom pa sva se zadovoljno muzala... čeprav!

M. S.

Slovenec

Svoja načela je imel pokojni Rudolf popolnoma jasna, vklesal si jih je v svojo primorsko dušo kot še zelo mlad fant in tem načelom je sledil vse življenje. Kar sem pri njem najbolj občudoval, je bila

ravno tista trdnost, tista neomajna zvestoba izbranemu idealu.

Občudoval sem to vrlino, zato ker danes taki ljudje skoro izumirajo. Ivan Rudolf je bil za nas ljudi srednje generacije, živa pričča tistih časov, ko se ni vprašalo, kateri stranki pripadaš, ampak samo, ali si Slovenec ali nisi.

Na to vprašanje si je Rudolf odgovoril že v mladih letih in to spoznanje ga je vodilo skozi vse težave in naloge življenja. Bil je trd včasih tudi preveč trd, ampak v svoji odločnosti je vedno dobil potrebno energijo, ki mu je omogočila, da je premostil vse težave.

Naš Rudolf je bil skromen, za sebe ni zahteval nič, ker je smatral, da s tem, kar lahko da narodu, najde največje zadostanje za sebe. Vse to vidimo toliko bolj danes, šele ko je odšel, ko nam je zmanjkal sredi dela, smo objektivno pogledali v lik Ivana Rudolfa, ko ga ni več vidimo kaj nam je on vse bil in pomenil.

Kot vsak človek je tudi pokojni Rudolf imel nekatere potoze, ki niso vsem odgovarjale. Toda vsi moramo danes priznati, da ga ni med nami več živega Slovenca, ki bi za primorsko narod to dal in žrtvoval, kar je žrtvoval in dal Ivan Rudolf.

B. A.

Trideset let

S pokojnim prof. Ivanom Rudolfom sva se spoznala v začetku tridesetih let, kmalu po njegovem prihodu v Ljubljano. On je bil že zrel mož, profesor na šoli, jaz še študent. Srečala sva se v odborih raznih organizacij in ustanov, v katerih je prof. Rudolf takoj zavzel vidna mesta, medtem ko sem jaz pravkar končal takrat običajno in neizogibno potrebno dolgoletno pripravljalo solo društvenega dela. Ta je začela v srednješolskih organizacijah in v njej je moral nato vsakdo napraviti usposobljenostni izpit še v akademskih klubih.

Zunanji izraz starostne distance, ki naju je tedaj ločila, je ostal do konca. Niso še bili časi, v katerih zadnji zelenec, ki komaj nekoga površno spozna, že misli, da v medsebojnem občevanju lahko pozabi na spoštovanje in na pravila lepega vedenja. Vkljub skoro tridesetletnemu po-

znanstvu in petnajstletnemu povojnemu prijateljstvu ter sodelovanju, sem ga jaz vedno klical, spoštljiveje s priimkom, on pa mene, intimneje, s krstnim imenom.

Tako je to bilo tudi tri dni pred smrtjo, ko sva se nevede za vedno poslovila. Bil je to najin zadnji razgovor. Kot osvežen in prenovljen je Rudolf v kratkih obrisih preletel obdobja, dogodke in ljudi, ki sva jih sodoživljala in poznala. Povzel je zaključke in izkušnje, ki jih je preteklost narekovala bodočnosti.

Se je zavedal, da mu življenje neusmiljeno dogoreva. Ze od začetka boleznijo je računal s to možnostjo, zadnje tedne celo verjetnostjo, toda vsakega upanja ni izgubil. Nikdar pa ni tožil. Vdano in mo-

PROF. IVAN RUDOLF MED II. SVETOVNO VOJNO

žato je sprejemal neizbežno. Kot vedno je le malo mislil nase, pač pa toliko več na druge. Poleg dragih svojcev so mu bili pred očmi posebno ideali, za katere je premočrtno in brezkompromisno žrtvoval večji del svojega življenja. Zato je v zadnjem obisku hotel še posebej govoriti o bodočnosti, o tem kaj bo in kaj je treba ukreniti, da se delu, s katerim se je čutil do zadnjega diha povezan, zagotovi rast in razvoj.

V del je za tečaja in previse, katerim (vedo nasproti slovenske demokratične vrste na Tržaškem. Saj je bil scm že pred poldrugim letom predmet hudih in kričavih očitkov. Kot star društveni delavec se je zavedal, da brez samodisciplin in spoštovanja načel organiziranega delovanja ni uspeha. Zato je že lansko poletje zahteval, da je treba iz slovenskih demokratičnih vrst, odstraniti tisto, kar jih slabi in hromi. Nismo ga poslušali, ker smo upali na izboljšanje, na to, da bodo povzročitelji sami spoznali svoje napake. Toda ko mi je, po osemmesečnem premišljevanju na bolniški postelji, še enkrat ponovil to svoje mnenje, sem mu vkljub vsem nekdanjim pomislekom moral priznati, da ima prav. Obljubil sem mu, da ga bomo upoštevali.

»Drži se trdno, fanta so bile zadnje besede, ki mi jih je izrekel, ko sem odhajal.

In potrebne so bile, dragi Rudolf, kajti ob krivicah in računanjih, ki jih doživlja kdor se kaj udeležuje, je treba zares imeti trdno zavest in veliko voljo, da se vkljub vsemu vztraja. Ti sam si to velikokrat izkusil in najboljšo vedel.

Ko bo vse pozemsko za nami, tako kot je zdaj za Teboj, in se bomo zopet zrl, takrat se bova pa pomenila, ali sva gledala in sklepala prav.

B. S.

POKOJNIK MED MATURANTI NIZJE T RGOVSKE SOLE V TRSTU

POD ČRTO

IZ LOVCEVIH ZAPISKOV Zadnji svojega rodu

Profesor Ivan Rudolf je bil že od mladih let velik ljubitelj narave in navdušen lovec. Po vojni je, v Trstu, živo občutil pomanjkanje tega svojega edinega razvedrila, katerega si je prejšnje čase privoščil.

Zato se je pa rad vračal v spomine, k srečanjem in doživljanjem iz svojega rojstnega kraja in predvojnih let. Za tržaško radijsko postajo TRST A je napisal niz prijetnih lovskih zgodb, v katerih je s šegavo in, do vsega življenja, ljubezni polno besedo posredoval poslušalcem svoje tople dojetanje narave in ljudi.

V veliko zadoščenje mu je bilo, ko je zvedel kako so njegovi rojaki te zgodbe radi poslušali. Vesel je bil pisem, ki jih je dobival.

Seđaj, ko je prof. Ivan Rudolf kot lovec odšel v večna lovišča, je prav, da se ga ob slovesu spomnimo tudi z eno izmed teh zgodb, kajti tudi v njih je drobec njegovega življenja.

Na Nanosu leži v šentviških planotah precej obširna globel. Strmo se spuščajo visoke sivobelkaste, preluknjane skale proti dnu, ki je nagosto prerasio z robido. Temu nasproti se dviga v zrak osamel skalni steber. V starih časih so pripovedovali, da je tu počival sam sv. Jeromen, kateremu v spomin so Sembijci in Ložičani v bližini sezidali že v štirinajstem stoletju kamenito cerkvico. Ta je takrat kazala polt jadrnicam po Jadranu.

Vsak večer je hodil ložiški čuvaj dve polni uri daleč iz doline, da je v zvoniku prizgal leščerbo. Pravijo da je bil to prvi svetnik Tržaškega zaliva. Pod cerkvico sv. Jeromma je v skali vdolbina v podobi

človeškega stopala. Tu je počival sv. Jeromen, pravijo Vipavci.

V tistih časih so se globeli izogibali tako grofovski drvarji kot kosci in pastirji s svojimi številnimi ovčimi čredami. Vedno je tu nekaj ropotalo in šumelo. Se tam pred prvo svetovno vojno so nekateri večkrat poslušali jok in stok. Ob mraku pa so po osamelem skalnem stebru plešale zelene luči. Stari lovski čuvaj jih je večkrat opazil.

Tudi tistega majniškega jutra pred prvo svetovno vojno je ta steber kaj neprijazno strmel v jasno nebo. Skrivnostno je bilo cvetje ob njegovem vznjožu. Ožepok se je mešal z divjo lilijo, na robu pa so cveli rožkavčki, kakor Sentvidci pravijo šmarnicam. Srna, ki se je pasla ob robu bukoviča, je preplašena ogledovala steber se živčno prestopala in nato zdirjala po strmi drči navzgor.

Kosci, ki so v juljski vročini obirali redko travo po pobočjih Grmade, kakor tudi tisti, ki so jo rezali po Vrtih in Robidnem dolu, posebno pa dekleta in žene, ki so s kosilom v jerskih odhajale zdoma že ob šestih zjutraj, so pripovedovale, da v globeli straši. Neznani in nevidni škrtar se neslišno plazil in včasih neznanško zaveka. Ponoči se bleščijo njegove zelene oči, tako da se celo fantje zaradi varnosti globlje zarijejo v semene lójenice.

Ata ložiških pevecv in veliki Nimrod vseh vipavskih lovcev, pokojni Edvard Zvanut iz Lozic, pa je dobro vedel, kakšen je resnični škrtar Sentviški planot. To je bil zadnji divji maček, ki je sameval v prostorni jazbini, prav pod vznjožem skalnega stebra.

V tistem majniškem jutru ga je ata opazoval z nasprotnega grebena z daljnogledom na obeh prav v trenutku, ko se je žival oprezno izvlekla iz svojega varnega zavetišča. Na vrhu stebra se je stari divji maček za nekaj trenutkov usedel in udobno užival toploto sončnih žarkov, ki

so silili v njegov hudo osiveli kožušček. Potem se je postavil na noge, vzdignil košati rep navpično kvisku, skrivil hrbes segnil in široko zazelal. Pa se je spet usedel, se umival in čistil. V hipu je bil spet na dnu globeli, kjer je košat brinjiv grm zapiral glavni vhod v njegov brlog. Maček se je godrnjaje obril ob deblu, se potegnil nazaj, skočil spet naprej in zadril ostre kremplje v brinov lupad. Z jezo je izpraskal nekaj trdega lubada in očitno užival prijetni vonj, ki je prihajal iz velike brinove rane. To igro je še večkrat ponovil, nato pa se je vrgel na hrbet in z vsemi štirimi popraskal po zraku. V trenutku je bil že spet pokonci in otrnil kot bi bil iz kamna. Uhlja sta se zakončila navzgor in neslišno je izginil v globeli.

Suha vejica je počila, posušen list je zašumel komaj slišno, vendar ne tako rahlo, da bi šuma ne dojela in pravilno ocenila oba pokončna mačja uhlja. To ni bila srna, tudi zajec ne, ni bila ptica in tudi ne poljska miš. Ni bil drvar in tudi ne kosec in niti pastir. To je bil čudno duhteč podplat ki že nekaj časa hodi po Planotah...

Globoko v jazbini je na varnem počival divji maček. Tu ga niso vznemirjali tuji, sumljivi sumi, niti zopni vonji. Noben pes ga tu ne doseže. Tu se razpletajo varni rovi, ki si jih je napravil jazbec, a pregnala ga je lesica prav takrat, ko je dogradil svoj domek. Lisica je delo nadaljevala in izgrela še številne rove za beg. Ti njeni rovi so naravne skalne čeri z rebastimi pokončnimi stenami, ki so že marsikateremu psu jazbecarju, ko je rinit za jazbecem, lisico ali divjim mačkom, strle rebra, da mu je za vselej usagnila luč sveta. V glavnem rovu jazbine so tla suha in gladka. Pozimi je tu toplo, poleti je hladno. Tu je skrivnostna rajčica popolnoma varna. Tu dremlje maček in sanjari, volik in mučič šeč.

Osamljeni samec je zadnji divji maček nanaških lovišč. Meseca februarja odhaja tja daleč na Pivko in spotoma veka k razdražen dojenček, da bi v tujih gozdovih, mad gostimi vrbrami naletel na sovornike. Včasih jo je ubiral tudi na drugo stran, proti jugozahodu. Prelazil je vsa obrežja Vipave, kjer se je še potikal kak zadnji ostanek njegovega rodu. Največkrat pa je naletel le na kako podivjano domačo muco. Srdito se je pretepal na teh svojih ženitovanskih potovanjih s svobodnimi mačjimi samci. Pogostokrat je bil njegov kožušček razparan in šape so puščale krvavo sled za seboj. Vselej pa je bil zmagovalec.

Tudi v Sentvid in bližnja naselja se je ob takih časih priklatali, preganjal domače samce in lovil njih samice. Sentvidci so se čudili (in z njimi tudi Orehovčani, Porečani, Podbrežani, Ložičani in Podražani), da so po njihovih hlevih mlade mucke čedaje bolj sive, da imajo debelejšje glave, zgrbančeno dlako in krajše, zato pa debelejšje repe. Ko pa jim je ata Zvanut pravil, da se po mladih muckah pretaka divja kri, so se letu smejali. Divjega mačka že petdeset let ni več v naši deželi, so govorili.

Tedaj pa se je ata Zvanut zarotil, da jim bo pokazal, koliko veljajo njegove lovske izkušnje in koliko tudi njegovo poznanje narave. Nekega februarjskega dne se je spet odpravil na Nanos k sv. Jeromu. Prejšnji dan je po Nanosu močno snežilo, zato bodo sledovi po stezah in stečičih dobro vidni. Počasi in preudarno se je ata Zvanut vzpenjal mimo Cesarske drče po stazi navzgor. Oči je imel stalno uprte v tla. Zajčjih sledov po zasneženih stazi ni manjkalo. Tudi lisica je prečkala stezo in celo srna si jo je izposodila za nekaj poti. O divjem mačku, ki je podavil toliko kotorn, jerebic, mladih zajcev, jerebov, divjih kokošč, pevecv in drugih številnih koristnih živali, pa ni bilo ne duha ne sluha.

Dr. Martin Wutte je iznašel teorijo o »vindišarjih«. Trdil je, da koroški Slovenci sploh niso pravi Slovenci, marveč avdišarji, neki poseben narod, ki je bližji Nemcem kot pa izvenkoroškimi Slovincem. Hotel je namreč zabiti zagozdo med koroškimi in ostalimi Slovenci. Nam Slovincem to seveda ne more biti vseeno in o tem vprašanju si moramo priti na jasno.

Dr. Martin Wutte trdi, da se koroška slovenščina močno razlikuje od izvenkoroške (kranjske in štajerske) slovenščine. Kakšna pa je resnica? - Franc Uršič je bil železniški uradnik v Ljubljani. Bil je koroški Slovenec, doma v Stebnu - Maloščah pri Beljaku. Nekoč je šel iz St. Lenarta pri sedmerih studencih čez Koroško sedlo na Kranjsko. Pride s Koroškega na Kranjsko in začne pogovor s prvo žensko, ki jo sreča. Pa reče: »Vi ste pa Korošica. Govorite, kakor govorijo v St. Lenartu pri sedmerih studencih na Koroškem.« Tedaj mu ona odgovori: »Nikakor ne, Kranjica sem. Tu pri nas vsi tako govorimo!«

To je dokaz, da se v St. Lenartu pri sedmerih studencih na Koroškem in v Kranjski gori na Kranjskem govori ISTO slovensko narečje. Pa bo nemški šovinist Wutte trdil, da se koroško slovensko narečje močno razlikuje od sosednjega kranjskega slovenskega narečja.

Podobno je s podjunščino, ki ima mnogo sličnosti s štajersko obdravsko slovenščino.

Naravno je, da koroško slovensko narečje ni enotno. Saj se govori na ozemlju, ki je v značni črti dolgo nad sto kilometrov. Ziljsko in rožansko slovensko narečje imata čisto drug naglas kot podjunščina. Rožani in Ziljani imajo isti naglas kot Gorenjci, podjunjski naglas pa je sličen štajerskemu. Rožan pravi: večer, drve, s'š' drve, kozé, ovčé, nojé, rožé (noge, roke) itd. Podjunčan pa pravi: večer, drúve, súhe drúve, kóze, óvce, nóje...

Rožan pravi: vsóše šíše, prošl za nas grešénice, oréše, číhati, čínkati, č'peti. Podjunčan pa pravi: vsóke híše, prošl za nas grešénice, oréhe, kíhati, kínkati, kídati, kípeti. Tudi na Gorenjskem podobno kot v Rožu ponekod črko k pred i in e izgovarjajo kot č, črko h pa kot š.

Rožansko narečje ima nekatere besede, ki jih podjunščina ne pozna. Pač pa so v navadi na Gorenjskem. Na pr. spet (Podjunčan pravi: druč); mavha (Podjunčan: torba); stric (Podjunčan: uje in uječ); tle (Podjunčan: štu).

Rožan pravi kakor Gorenjec: n'č, n't, d'm, m's, spov'd, t'č, kr'h. Podjunčan pa v vseh teh besedah i in e jasno izgovarja, torej: nič, nit, dim, miš, spoved, tič, kruh.

Rožan pravi kakor Gorenjec: pojó, cvetó. Podjunčan pa te okrajšane oblike ne pozna, on pravi: pojejo, cvetijo.

Koroška slovenščina je torej oblike povezana s sosednjimi izvenkoroškimi slovenskimi narečji. Čisto v nasprotju z dr. Wuttejevimi trditvami.

† OSIP ŠEST

Pred časom je na Golniku umrl slovenski režiser OSIP ŠEST v starosti 69 let.

Pokojnik se je rodil v Metliki in je že v zgodnji mladosti sodeloval na dramskem področju. Najprej je bil igravec, kasneje pa se je posvetil dramski in operni režiji. Svojo pozornost je predvsem posvetil delom Shakspearca, ki jih je slovensko gledališče prstavljal ljubljanski publikli.

Poleg tega se je ukvarjal tudi s publicistiko in prevajanjem raznih dramskih tekstov.

Ostal bo za vedno v zgodovini slov. dramske umetnosti svetel vzgled, zaradi svojega neumornega dela.

Stari maček je izredno previden. Tega se je zavedal tudi ata Zvanut. Vendar je bil prepričan, da je nekam le moral položiti svoje šape in ponoči je bil gotovo na lovu. Ata Zvanut je srečno prispel pod vrh in že ga je pozdravljala cerkvica sv. Jeromma. Pod cerkvenim ostrešjem si je otrešel sneg z dobro podkovanih lovskih čevljev, odložil puško in nahrbtnik, se stisnil k vratom in se usedel na cerkveni prag. Iz nahrbtnika je izvlekel klobaso in kos kruha. Ko je oboje pospravil, je še krepko zatrobil na grlo zelenke z rizligom, se počestno oddahnil in si prižgal cigareto.

Daleč na jugu se je bleščala morska gladina v jutranjem soncu. Nekaj časa je ata preštevval jadrnice, nato se je spet optal in jo urezal proti Planotam. Pred njim je zletela jata kotorn. Danes se ni njej zanje, saj so že šest tednov uživale zakonsko zaščito. Skrbno pa je napenjal oči v snežno odejo, ki je kot odprta knjiga razkazovala vso kroniko ponočnega življenja nanaške divjadi. Številni zajčji sledovi so vodili v dolino in nazaj. Prihujeno jih je zasledovala lisica, njen rep je na mnogih mostih oral po snežnem pršiču. Tudi kuna je bila na nočnem lovu. O divjem mačku pa še vedno ni bilo nobenega sledu. Ata Zvanut je godrnjal sam s seboj, čeprav ni mogel prikriti notranjega veselja nad tako bogato zalogo srnjadi. Parkljev v snegu je bilo toliko, kot da bi Janez z Gradišča pasel svoje ovce sredi zime.

Ata Zvanut je končno dospel do svojega izbranega stojišča na vrhu globeli. Skalni steber je bil oddaljen kakih 60 korakov. Iz nahrbtnika je izvlekel triinoži stolček, ga razklenil in utrdil za košatim brinovim grmom, ki ga je varoval pred bistrimi mačjimi očmi. Ogrnil se je še z rjuho, da ne bi staremu mucu razkril svoje prisotnosti. Z daljnogledom je preiskoval vso okolico mačkovega brloga. Zdelo mu se je, da je v bližini. (Nadaljevanje na 4. str.)

OBREKOVANJE

Ni načina, s katerim bi se tako zastupljalo medsebojne odnose, sejalo razdor, nezaupanje in sumničarja, kot se to stori z obrekovanjem. Obrekovanje je kot blato: naj bo tisti, na katerega ga mečejo, še tako nedolžen, naj bodo izmišljotine, ki jih o njemu širijo še tako nesmiselne, nekaj bo le ostalo. In čim je na duši fistega, na katerega se skuša z obrekovanjem vplivati, enkrat obležala samo kal, potem bo seme tudi vzkliko.

Goebels, veliki propagandni mojster nacistične Nemčije, je sam dejal, da je treba neresnico samo dovolj dolgo ponavljati, podpreti jo z navideznimi ali iz trfe zviti dokazi, pa se bo v zavesti in glavah množic sama od sebe prelevila v novo resnico. Nobenega dvoma ni, da je obrekovanje nekaj ogabnega, z njim si močje ne mažejo rok in imena. Zato je tudi razumljivo, da se ga praviloma poslužujejo karakterni slabiči, ki jih težita bolesta želja po uspehu in uveljavljanju, kar je po drugi strani vedno izraz enega ali drugega kompleksa. Samo takšnim ljudem ni nič sveto: ne zasebno življenje poedinca, ne njegova družina in svojci, toliko manj posameznikova poklicna in politična integriteta. S tem, da si dovolijo to, česar bi se vsak drugi sramoval, hočejo dokazati svojo moč. Česa vam vsega tak obrekovalec ne ve povedati! Celo take stvari, da vas same postane sram, ko ga poslušate kako pere pred vami najintimnejše perilo bližnjega, tudi takšno, ki nima s stvarjo, za katero trdi, da mu je pri duši, prav nič opraviti. Vse to seveda zasojeno s pretiravanji.

Toda kot je za raznašalce takšnih govoric, ob upoštevanju njihovih posebnih duševnih pogojev in okoliščin, omenjeno, sicer vsega obsojanja vredno ravnanje, še nekam razumljivo, je pa toliko presenetljiveje, da se še vedno najde ljudi, ki naivno nasedajo iznašanim trditvam. Neverjetno je kako ljudje raje verujejo v kar slišijo slabega kot v tisto kar je dobrega.

Kaj vse se ni zadnje čase, vedno iz zelo ozkih in točno opredeljenih virov, iznašalo proti vodstvu tržaške SDZ: da se veže s fitovci, da je proti sodelovanju s katoličani, da ne dovoljuje mladim ljudem, da bi politično delali in se uveljavili, medtem ko samo lenari in si celo prilašča razne materialne koristi.

To je tako daleč od resnice, da vodstvo SDZ vse do zadnjega proti tem govoricam ni ničesar podvzelo, prepričano, da sta dejanska resnica in petnajstletno delovanje zadostni in dovolj trdni dejstva, ob katerih se bodo vse te izmišljotine in trditve enostavno razbile.

Naj bi mislila na takšno sodelovanje s fitovci in komunisti, kakršnega bi se ji rado podtaknilo, tista SDZ, ki se ni uklonila ugrabitvam, ki ni odpovedala niti tedaj, ko je OZNA vrnila na mesto njenega administrativnega tajnika svojega agenta? Naj bi v tem smislu odgovorjalo njeno vodstvo, v katerem so še vedno na najvidnejših položajih možje, ki niso postali protikomunisti šele po letu 1945, temveč so bili aktivni v odporu proti komunizmu že med in pred vojno?

Naj bi bile proti sodelovanju s katoličani in nosilci »kranjskega antiklerikalizma« (tudi to je izraz, ki se ga v tej gonji uporablja!) osebe, ki so se v vseh teh dolgih letih in tudi med vojno, za to sodelovanje zavzemale, imele v njem pomembno besedo in ga konstruktivno izvajale? Naj bi vse to padlo v vodo in ne veljalo nič samo zato, ker nekdo zaradi poslovne zadržanosti in dela, ki ga od njega zahteva življenje, ni

mogel udeležiti te ali one prireditve?

Tako kot s tema dvema problemoma je tudi z drugimi. A vključ temu je seme obrekovanj, izmišljotin in očitkov le našlo tu in tam plodne tla, na katerih je rasto vzkliko in se razbohotilo v javno polemiko.

Ali se tisti, ki so to izzvali, ki v svojih stremljenjih še vedno vztrajajo, sploh zavedajo kaj delajo, komu koristijo in kam to vodi? Ali se to vprašajo vsej tisti, ki to bolesto napihnjeno gonjo podpirajo in se ji s tem pridružujejo?

Za odgovorne, ki gledajo trezno in se ne pustijo zavajati z domnevanji, podtikanji in sumničarji, pa je nastopil skrajni čas, da ukrepajo. Še tako zna biti za marsikaj že prepozno.

Politika je namreč neusmiljeno realna zadeva. Še tako neodgovorna in iz se tako bolnih pobud izhajajoča dejanja imajo pogosto prav nepopravljive posledice. To velja tudi za prazna obrekovanja in natolcevanja. Zato jih je treba obsoditi in zatreti. To zahtevajo od nas moralna načela, zahteva naša čast, zahteva koristi demokratske stvari in skupnosti, za katero se zavzemamo in žrtvujemo.

Desetletnica tržaških skavtov

Deset let je minilo odkar imamo tudi na Tržaškem Slovenske skavte. Pobudniki, med katerimi je bil tudi sedanjí skavtski starešina prof. Ivan Theuerschuh so se tedaj sestali z namenom, da ustanovijo slovensko skavtsko družino na Tržaškem. V začetku so pobudniki, ki se niso ustrašili finančnih težav, organizirali le eno samo četo. Tem prvim začetkom pa so se iz leta v leto pridruževali mladi ljudje, tako da je že v nekaj letih postala Slovenska skavtska družina precej številna. Kasneje so ustanovili tudi skavtvinje.

Poleg številnih izletov, skavtskih pohodov, predavanj in drugih podobnih udejstevovanj prirejuje STS vsako poletje taborene. Največkrat smo jih lahko srečali v Kenalski dolini, v bližini Belopeških jezer, ali pa na planoti pod Ojsternikom.

Obletnico ustanovitve so Slovenski tržaški skavtje pripravili zelo skrbno. Nastopili so v Auditoriju s pisanim sporedom. Prostorno dvorano so prijatelji mladine iz mesta in podeželja napolnili do zadnjega kotička. Najprej je nastopil skavtski pevski zbor, ki ga vodi pevovodkinja prof. Marija Zupančič. Nato pa je spregovoril starešina prof. Ivan Theuerschuh, ki je v klenih besedah podal pomen skavtizma. Dali časa se je ustavil pri prikazovanju zgodovine tržaških skavtov. Njegove besede so bile spremljane s prikazanjem sklopičnih slik, ki so prikazovale najzgodnejše dogodke iz skavtskega življenja.

Za govornikom so nastopili skavti, ki so občinstvu prikazali življenje pod šotori. Nato je ponovno nastopil pevski zbor, ki se je odlično izkazal. V drugem delu programa je bila najprej na vrsti igra z naslovom »Legenda o svetem Juriju«, kateri so sledili šaljivi prizori.

Prireditve je zelo dobro uspela, za kar je treba pohvaliti predvsem voditelje, kakor tudi vse mlade skavte, ki se tako skrbno trudijo za svojo skavtsko družino.

Seja Glavnega odbora SDZ

V nedeljo, 20. t.m., se je v društvenih prostorih, v ulici Machiavelli 22, vršila seja Glavnega odbora SDZ. Predsednik dr. Branko Agneletto je ugotovil sklopčnost, nakar se je s kratkim nagovorom spomnil preminulega podpredsednika prof. Ivana Rudolfa, katerega spomin so prisotni počastili z enominutnim molkom.

Po prečitjanju zapisnika prejšnje seje, ki je bil soglasno odobren, je predsednik prešel na prvo točko dnevnega reda, ki je obsegala vprašanje že delj časa trajajočee gonje proti članom izvršnega odbora SDZ in obravnavanje slučaja odbornika Marka Udoviča. V zvezi s tem je prebral soglasni predlog članov izvršnega odbora za izključitev. Po dolgi in živi diskusiji, v kateri je g. Marko Udovič imel možnost, da je obširno iznesel svoje pripombe, je bil predlog izvršnega odbora z veliko večino sprejet.

Ker g. Marko Udovič po izključitvi, čeprav se je o njej glasovalo na način kot ga je sam predlagal, seje ni hotel zapustiti, je predsednik dr. Branko Agneletto sejo prekinil. Napovedal je, da jo bo v kratkem ponovno sklical, ker mora Glavni odbor razpravljati in sklepati še o raznih drugih važnih vprašanjih, ki so bila na dnevnem redu.

Marko Udovič izključen iz SDZ

Glavni odbor SDZ v Trstu je na svoji seji, dne 20. maja t.l., sprejel naslednji sklep:

Ker se g. Marko Udovič kot član Slovenske demokratske zveze v Trstu ni ravnal po čl. 4. društvenih pravil, ki predpisuje, da je vsak član, dolžan, da po svojih močeh podpira in brani Zvezo in njeno delovanje ter se ravnja po njenih pra-

vilih in sklepih društvenih organov, niti se ni, kot odbornik, ravnal po petem odstavku čl. 13 društvenih pravil, ki določa, da moben član Glavnega odbora ne more poduzeti nikako nove iniciative brez prehodne odobritve Glavnega odbora, temveč je potem, ko s svojimi zmotnimi stališči ni mogel prodreti v Zveznih organih, podveljavi Zveznemu vodstvu pravo gonjo, v kateri se je posluževal celo tiska in obrekovanj, tako, da je bil predsednik SDZ prisiljen proti njemu sodno postopati zaradi žalitev časti. Glavni odbor pa, na zahtevo prizadetih oseb, vsaka opozicija bila demokratska pravica, temveč je svojo razdiralno dejavnost razširil tudi na druga društva in organizacije, pri čemer je povzročil velike težave Slovenskemu dobrodelnemu društvu, zavestno izzval incident med SDZ in Slovensko prosvetno matico v Trstu, v odločujoči meri zakrivil, da so se odnosi med SDZ in nekaterimi slovenskimi politično organiziranimi katoličani tako poslabšali, da jih je bilo treba razčistiti z nezaželjeno javno polemiko itd. itd.

Glavni odbor Slovenske demokratske zveze v Trstu upošteva, da je bilo to delovanje g. Markota Udoviča v nasprotju z Zveznimi koristmi in načeli, kakor tudi z dolžnostmi, ki jih je imel kot član Slovenske demokratske zveze.

Zato Glavni odbor Slovenske demokratske zveze v Trstu, na osnovi 4. in 8. člena društvenih pravil izključuje g. Markota Udoviča iz članstva Slovenske demokratske zveze v Trstu, s čemer imenovanemu obenem zapadejo vse funkcije, ki jih je imel v SDZ.

Izključeni ima po čl. 4. društvenih pravil pravico pisemne pritožbe na občni zbor. Pritožba mora biti, v smislu čl. 10, dostavljena Glavnemu odboru vsaj 7 dni pred občnim zborom, katerega kraj in datum bosta objavljena na način, kot to določajo čl. 15 društvenih pravil.

OBVESTILO

Slovenska industrijska strokovna šola na Opčinah vabi stareš svojih učencev in vse prijatelje mladine na

ZAKLJUČNO SOLSKO PRIREDITEV
ki bo v nedeljo 3. junija t.l. ob 17. uri v Prosvetnem domu na Opčinah. Na sporedu so: nastop šolskega zbora, recitacije, plesne točke prizor »Ciganie in veseloigra »Plastikac.

DAROVI

V spomin prof. I. Rudolfa daruje družina Agneletto 5000 lir za SDD.

G. Jožef Perin iz Steverjana daruje 1000 lir za sklad »Demokracija« v spomin na pok. prof. Rudolfa, Stojan Kartelj daruje za sklad »Demokracija« 1 dolar.

Prisrčna hvala!

Ob desetletnici smrti odv. dr.

Josipa Abrama

bo dne 10. junija ob 7. uri v cerkvi Sv. Antona novega sv. maša zadušnica.

Družina ga vsem, ki so ga cenili in radi imeli priporoča v spomin in molitev.

Odgovorni urednik:

Prof. IVAN RUDOLF

Tiskarna Adria, d. d. v Trstu

Uredništvo in uprava:

Trst, ul. Machiavelli 22-II. - tel. 3-62-75

Dopisi za uredništvo:

ulica S. Anastasio 1/c - Tel. 23-039

Goriško uredništvo:

Gorica, Riva Piazzetta 18-I.

CENA: posamezna številka L 30.—

Naročnina:

mesečno L 50.— — letno L 600.—

Za inozemstvo:

mesečno L 90.— — letno L 1000.—

Poštni čekovni račun: Trst št. 11-7223

Je to bratenje s komunisti?

Dejstvo, da je SDZ dala AK »Jadransku« nekajkrat na razpolago svojo dvorano, da so akademiki v njej priredili del predavanj in debatnih večerov, ki so jih organizirali z namenom, da bi jim posamezne tržaške stranke, v katerih so Slovenci, obrazložile svoje stališče do slovenske skupnosti na Tržaškem, je vzbudilo precejšnjo pozornost. Postalo je celo predmet javnih namigovanj in obtožb. Nekateri so hoteli videti v tem nič manj kot poskus nekakšnega bratenja s komunisti.

V bistvu pa je stvar popolnoma obratna. V enem izmed dokumentov, ki jih je »Demokracija« objavila v zadnji številki, je njen predsednik že povedal, da ne gre za nobeno bratenje temveč enostavno za aktiven poseg SDZ na javni tribunji, na kateri se ji je ponudilo, da v odkritem besednem spopadu s komunisti obrazloži in brani svoja ter podvrže kritiki njihova stališča.

Da je bila ta odločitev pravilna in da so rezultati pozitivni, nam dokazuje celo samo »Delo«, glasilo KPI za slovensko manjšino v Italiji, ki je v svoji številki z dne 15. maja t.l. zapisalo:

»Predvsem nas zanima zabeležiti nekatere negativne pojave in izpade ob priliki teh predavanj. Na vseh treh predava-

Zadnji svojega rodu

(Nadaljevanje s 3. str.)

se mu je, da je muc doma. Nekaj sledov je pričalo o njegovi prisotnosti, čeprav jih zaradi oddaljenosti ni mogel zanesljivo doznati.

Ze polni dve uri je sedel ata Zvanut za brinovim grmom. Tako rad bi si privoščil požirek tropinovca pa se je premagoval. Mačji smrček je za take duhove prav tako občutljiv kot finančni stražniki, ki vohajo po mejah, ali ne kuhajo kje naskrivaj in brez plačanih taks letošnje tropine.

Niti en sam zaostali hrastov list se ni zganil. V daljavi so se oglašale brinovke. Nenadoma pa se je na enem izmed številnih izhodov jazbine nekaj premaknilo. Sokolje oko zakrigneta lovca tega ni prezrlo. Kot senca neslišno se je stari divji maček zvelkel po skalnem stebri navzgor. Na vrhu je obstal, se usedel in se ogledoval na vse strani.

Komaj slišni šum mu sunc veliko okroglo glavo proti vrhu globeli. Oba uhlja stojita kot dva ostrá trikotnika pokoncu.

V tem hipu je zagrmelo. Svinčena toča je udarila po skalnem stebri, po katerem se je skotalil divji muc na dno globeli. Za brinovim grmom je zaropotal prevrnjeni stolček, po strmem pobočju pa se je spuščal ata Zvanut z rdečim, zadovoljnim obrazom in še vedno s puško v rokah proti globeli. Po stebri se je vlekla rdeča nit, na gostem leskovem grmu pa je razkoračeno visela siva gmeta. Divji maček, zadnji svojega rodu, je našel svoj mir. Ata Zvanut je muca zagrabil za zadnji šapi, ga dvignil in zamrmral: Dnes nanoški muc in nikdar več! Spomnil se je na obrnjeni grb grofa Lantierija, ki so ga nekaj let prej pokopali v polkovniški uniformi na vipavskem pokopališču! Tudi on je bil zadnji svojega rodu, tudi njegovi nasledniki so na dan pokopa obnovili navado Celjskih grofov.

Ata Zvanut je dokazal svoje lovske sposobnosti svojim domačim nevernikom. Divjega mačka si je lahko ogledal, kdor je plačal dva solda v korist Ciril-Metodove družbe.

njih, zlasti pa ob govoru tov. Siškoviča (ki je bil govornik KPI; Op. ur.) smo opazili, da so nekateri ljudje (bivši člani naše partije in nekaj slovenskih odvetnikov) usmerili svojo pozornost ne na iskanje stičnih točk, ki bi lahko omogočile konkretne ukrepe in korake za doseg tiste akcijske enotnosti med Slovenci, ki bi lahko dovolila dozorejši in učinkovitejši boj proti sovražnikom slovenskih narodnih pravic, temveč na grobe, demagoške, iz trte izvirne in vulgarnje izpade proti komunistom in komunistični partiji. V določenem trenutku se je zdelo, da nekateri ljudje menijo, da je glavni

sovražnik Slovencev prav tista komunistična partija, ki se že od svojega nastanka bori za enakopravnost našega življa in ki je dala v tej borbi vse svoje razpoložljive sile.

Komu torej služijo ti večeri, na katerih so se komunisti znašli v neprijetnem položaju, se med seboj pripravili in bili podvrženi ostri kritiki nekommunistov? Odgovor je jaseen: komunistom prav gotovo ne. Vsa neosnovanost obtožb in sumničenj proti SDZ je s tem na dlani. Sigurno je tudi, da nimajo prav tisti nekommunisti, ki ne izkoristijo takšnih priložnosti za uveljavljanje in širjenje svojih nazorov.

Turizem v Nabrežini

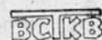
V ponedeljek 14. maja je občinski svet v Nabrežini nadaljeval razpravo o raznih točkah dnevnega reda. Najprej je odbornik Terčon predlagal prodajo nekaterih občinskih zemljišč. G. Aldo Sedmak prosi namreč za 1020 kvadratnih metrov, g. Josip Markeran pa za 1145 kvadratnih metrov zemljišča, ki se nahaja med cestama v Sesljanu pri gostilni Kralj. Prošnji g. Šeuke in Mozetič se je rešilo pogojno s tem, da obe stranki sporazumno s tehničnim uradom določijo natančno mejo in površino zemljišč. Ugodilo se je tudi prošnji Bruna Kralja in Alda Antončiča, za prodajo zemljišč, prvemu v Nabrežini Kamnolomi, drugemu pa v Stivanu.

Dalje je odbornik predlagal, da se od župnišča v Sempolaju odkupi 961 kvadratnih metrov zemljišča po 700 lir za kvadratni meter. To zemljišče leži v Sempolaju ob glavni cesti nasproti gostilne Gruden in bo služilo za ureditev trga za parkiranje. Predlog je bil odobren.

Nato je občinski svet razpravljao o turistični dejavnosti v občini. Odbornik Drago Legiša je podal obširno poročilo o stanju naših turističnih naprav in o turističnem prometu v preteklem letu. Dalje je nakazal vrsto problemov v zvezi s turizmom v občini, katere bo morala občina preučiti in rešiti.

Iz poročila je razvidno, da je bilo lanskó leto v Sesljanu in Devinu 79 turističnih objektov (hotelov, gostiln i.p.) s skupno 287 sobami in 1752 posteljami. Poleg tega pa je bilo še nadaljnjih 1800 ležišč v taboriščih campingih. Ze lansko leto se je število objektov povečalo, a letos bo to število še večje, ker letos stopita v obrat še dva hotela in dva penziona. Zato predvidevajo, da bo letos 444 sob s 1865 posteljami.

Promet turistov od junija do septembra lanskega leta je bil 12.142 oseb s 78.554 nočninami. Seveda je pri tem številu največ tujcev in to čez 80 odstotkov. Iz vsega tega je razvidno, da se turistična dejavnost vsako leto bolj širi ter da se tudi turistični objekti vsako leto večajo in obnavljajo. Občutno pomanjkljiva pa so naša kopališča in to zaradi pomanjkanja prostora na plaži. To je glavni problem, katerega mora občina rešiti, če noče, da nas bodo tujci zapustili in si poiskali drugih kopališč. V občini je še precej plaže, ki pa ni izkoriščena. V nekaterih predelih je bolj dostopna, v drugih manj. Veliko plaže bi lahko izkoristili v Devinu v Crnčju, a je last graščine. Nadalje bi bilo treba misliti, da bi ta plaža prišla v korist za javnost. Odbornik Legiša je predlagal, da se sestavi posebna komisija, ki bi vse te probleme preštudirala ter svoje sklepe predlagala občinskemu svetu. Občinski

BANCA DI CREDITO DI TRIESTE

S. P. A.

TRŽAŠKA KREDITNA BANKA

GLAVNICA LIR 600.000.000 - VPLAČANIH LIR 180.000.000

TRST - ULICA FABIO FILZI ŠT. 10

TEL. 38045 - 38101 BRZOJAVNI NASLOV: BANKRED

POZOR! Potujete v Rim? Prenosišče, hrana, ogled Rima itd., vse te skrbi bodo odveč, če se boste obrnili na.

Hotel-Penzion BLED
Via Statilia, 19 - Telefon 777-102 - RIM

Se priporoča in pozdravlja, Vaš rojak VINKO A. LEVSTIK

Izrezite in shranite! - Pišite nam za cene in prospekte!